

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Kształtowanie się polityki zagranicznej Węgier w regionie Europy Środkowej : od 1989 do 2014 r. Wybrane aspekty

Author: Sebastian Kubas

Citation style: Kubas Sebastian. (2015). Kształtowanie się polityki zagranicznej Węgier w regionie Europy Środkowej : od 1989 do 2014 r. Wybrane aspekty. W: M. J. Barański, N. Rudakiewicz, M. Guzy, (red.), "Doświadczenia transformacji systemowej w państwach Europy Środkowej i Wschodniej" (S. 252-269). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Kształtowanie się polityki zagranicznej Węgier w regionie Europy Środkowej: od 1989 do 2014 r. Wybrane aspekty

Abstract: The article presents the basic determinants of Hungarian foreign policy in reference to the region of Central and Eastern Europe over the last quarter of a century. The author discusses the country's relations with its neighbouring countries, as well as the two largest political entities in the region, namely Russia and Germany. The political analysis is supplemented with an overview of economic and commercial exchange carried out by Hungary with other countries in the region. Hungary's activities on the international scene are also presented in relation to group cooperation: the Visegrad Group, Central European Initiative, EU policy on the Eastern Partnership. Moreover, the author analyses independent steps Hungary has taken in Central and Eastern Europe in terms of its relations with the Balkan countries. The article ends with a presentation of the Hungarian position regarding the sphere of security policy as an expression of the country's focus on securing their own interests, which may cause conflict with the interests of regional organizations that have Hungary among their members.

Keywords: Hungary, foreign politics, democratization after 1989.

Wstęp

Położenie Węgier w Europie Środkowej i Wschodniej oraz mały obszar terytorialny tego państwa mają wpływ na kierunki realizacji polityki zagranicznej. Region, w którym Węgry się znajdują, poprzez swoje dziedzictwo historyczne oraz współczesną sytuację wpływa i wyznacza charakter podejmowanych działań na arenie europejskiej. Węgry, jak każdy kraj, ma pewne specyficzne wewnętrzne właściwości, które rzutują na relacje z państwami ościennymi oraz pozostałymi. Także członkostwo w organizacjach międzypaństwowych określa relacje międzynarodowe. Uczestnictwo w strukturach NATO wpływa na poczucie bezpieczeństwa Węgier w regionie, ale także wyznacza ramy realizacji polityki zagranicznej tego państwa w kontaktach z sąsiadami. Członkostwo Węgier oraz wielu

ich sąsiadów w Unii Europejskiej określa demokratyczne standardy współpracy międzysąsiedzkiej. Charakter środkowoeuropejskiego położenia Węgier uzewnętrznia się w działaniach podejmowanych w regionalnych organizacjach, jak Grupa Wyszehradzka i Inicjatywa Środkowoeuropejska.

Autor artykułu próbuje dokonać analizy polityki zagranicznej Węgier w kilku jej najważniejszych aspektach w okresie od 1989 do 2014 r. Teza artykułu brzmi: położenie oraz wielkość kraju mają wpływ na politykę zagraniczną Węgier. Oprócz tezy sformułowano również następujące pytania badawcze: W jaki sposób położenie Węgier w Europie Środkowej i Wschodniej wpływa na relacje międzysąsiedzkie? Na ile wpływ na te relacje ma czynnik wewnętrznie zdeterminowanej polityki krajowej, a na ile czynniki regionalne? Jak kształtowała się polityka zagraniczna Węgier w Europie po upadku socjalizmu i jak wygląda ona obecnie? Aby odpowiedzieć na postawione pytania, autor przedstawi relacje Węgier z sąsiadami, następnie podda analizie wybrane aspekty polityki zagranicznej: członkostwo w regionalnych organizacjach, a także realizowaną regionalną politykę europejską oraz podejście do polityki energetycznej będącej istotnym wyznacznikiem obecnej polityki zagranicznej.

Stosunki Węgier z sąsiadami

Jednym z trzech podstawowych problemów węgierskiej polityki zagranicznej po 1990 r., które złożyły się na tzw. doktrynę Józsefa Antalla, było wypracowanie dobrych relacji międzysąsiedzkich¹. Mimo redefinicji założeń doktryny polityki zagranicznej Węgier po wstąpieniu tego kraju do Unii Europejskiej przyjazne stosunki z krajami ościennymi nadal stanowią priorytet w działaniach węgierskiej dyplomacji². Sytuacja Węgier jest o tyle skomplikowana, że w krajach sąsiednich żyje znacząca część ludności węgierskiej. Szacuje się, że w Rumunii mieszka między 1 650 000 a 2 100 000 Węgrów, na Słowacji od 567 000 do 650 000, w Serbii od 350 000 do 450 000, na Ukrainie ok. 70 000, w Austrii od 20 000 do 40 000, w Chorwacji ok. 10 000³. Zjawisko występowania tak licznej diaspory węgierskiej poza granicami kraju macierzystego datuje się na okres tuż po zakończeniu I wojny światowej, gdy na mocy traktatu z Trianon z 4 czerwca 1920 r. ówczesne Węgry zostały pozbawione 2/3 terytorium oraz 2/3 ludności, wśród której znaczącą liczbę stanowili rodowici Węgrzy.

¹ <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/>, dostęp: 20.10.2014.

² F. SOMOGYI: *New Challenges and Responses in Hungarian Foreign Policy*. "The Analyst – Central and European Review – English Edition" 2005, nr 1, s. 6.

³ K. VASS: *Integration and National Interest. Current Issues of Hungary's Foreign Policy*. "Studia Universitatis BabesBolyai Studia Europaea" 2000, nr 1, s. 54.

Z większością krajów sąsiednich, a przede wszystkim Rumunią, Serbią i Słowacją, w kształtowaniu wzajemnych relacji niezwykle istotną rolę odgrywają sprawy mniejszości węgierskiej. Należy zaznaczyć jednocześnie, że już József Antall stwierdził, że Węgry nie będą realizować polityki rewizjonistycznej związanej z mniejszościami⁴. Ten sam J. Antall powiedział jednak, że jest premierem nie 10 milionów Węgrów (zamieszkujących ojczyznę), ale 15 milionów (wszystkich Węgrów). Późniejsi premierzy kontynuowali tę linię polityki, przy czym dopiero Viktor Orbán w latach 1998–2002 oraz po 2010 r. w polityce zagranicznej swojego kraju politykę mniejszości narodowych uznał na najistotniejszy element⁵.

Ze względu na charakter relacji bilateralnych w węgierskiej polityce zagranicznej z krajami sąsiedzkimi możemy wyróżnić te, które należą do poprawnych z elementami napięć (Słowacja, Rumunia, Serbia, Ukraina) oraz bardzo dobrych (Republika Czech, Austria, Słowenia). Ważną rolę w regionalnej polityce zagranicznej Węgier odgrywają ponadto Niemcy i Rosja.

Wzajemne stosunki węgiersko-słowackie cechuje obawa Węgier przed słowakizacją Węgrów zamieszkujących Słowację oraz obawa Słowacji przed możliwością dezintegracji terytorialnej wywołaną postawą mniejszości węgierskiej⁶. W 1995 i 1996 r. obydwa państwa ratyfikowały umowę regulującą wspólne relacje. Po 1990 r. można zauważyć dwa okresy szczególnego napięcia we wzajemnych relacjach. Pierwszy przypada na lata 1994–1998, gdy premierem Słowacji po raz trzeci był Vladimír Mečiar, a w jego rządzie znajdowali się przedstawiciele Słowackiej Partii Narodowej (słow. Slovenská národná strana, SNS). Niezwykle szorstkie wypowiedzi członków rządu oraz zdecydowane akcje przeciwko mniejszości węgierskiej ochłodziły relacje Bratysławy i Budapesztu. W XXI w. po raz drugi doszło do wzrostu napięcia. Ponownie wywołała je strona słowacka. W 2006 r. Robert Fico utworzył gabinet, w którym znaleźli się przedstawiciele SNS. Rok 2007 ogłoszono Rokiem Słowackiej Jedności Narodowej, co wśród mniejszości węgierskiej wywołało obawy przed możliwością podjęcia akcji słowakizacji. Rząd słowacki ogłosił wycofanie funduszy na realizację wzajemnej międzygranicznej współpracy. Węgrzy zarzucili Słowakom, że w podręcznikach do historii znajduje się wiele przekłamań. W 2008 r. pominięto szkoły węgierskie na Słowacji przy realizacji programu modernizacji infrastruktury, wprowadzono w podręcznikach szkolnych jedynie słowackie nazwy miejscowości oraz nazwiska⁷. Te działania rządu słowackiego inspirowane przez przewodniczącego SNS Jána Slotę wywoływały eskalację wzajemnego napięcia słowacko-węgierskiego.

⁴ E. GÖMÖRI: *Hungarian Foreign Policy from Antall to Gyurcsány*. "The Analyst – Central and European Review – English Edition" 2006, nr 2, s. 67.

⁵ Ibidem, s. 67, 73.

⁶ R. Łoś: *Polityka zagraniczna Słowacji*. Łódź 2007, s. 113–126.

⁷ J. HAMBERGER: *On the Causes of the Tense Slovak-Hungarian Relations*. "Foreign Policy Review" 2008, nr 1, s. 60–63.

Wpływ na pojawienie się sporu słowacko-węgierskiego w świadomości obywateli Węgier miała skrajna prawica skupiona w nacjonalistycznym ugrupowaniu Jobbik. Należy zaznaczyć, że płomień konfliktu był również podsycany przez przewodniczącego Partii Węgierskiej Koalicji skupiającej mniejszość węgierską na Słowacji (węg. Magyar Koalíció Pártja, MKP; słow. Strana maďarskej koalície, SMK) w latach 2007–2010 Pála Csákyego. Gdy w 2008 r. Ján Slota nazwał węgierską minister spraw zagranicznych Kingę Göncz Hitlerem, a pomnik króla Stefana pomnikiem błazna na koniu, zawrzały całe Węgry. We wrześniu 2008 r. Pál Csáky powiedział, że Węgrzy starają się o autonomię, co z kolei wywołało ostrą reakcję słowackiego rządu. W 2009 r. Rada Narodowa Słowacji uchwaliła ustawę o ochronie języka narodowego. Od 30 czerwca 2009 r. w miejscach publicznych wolno było używać wyłącznie języka słowackiego, a za używanie innego groziły kary finansowe. Węgry zgłosiły sprawę do OBWE oraz UE. W sierpniu Słowacy nie zgodzili się na wjazd prezydenta Węgier do Komárna w celu odsłonięcia pomnika króla Stefana. Postawę Pála Csákyego, który kontestował słowacką politykę wobec mniejszości węgierskiej, popierał na Węgrzech V. Orbán. Jednakże słowackim Węgrom tak ostry styl P. Csákyego nie podobał się, dlatego też część działaczy SMK utworzyła partię Most–Híd⁸. Mimo początkowych problemów ta partia w późniejszym czasie zdołała przyciągnąć słowacki elektorat na Węgrzech, a w latach 2010–2012 uczestniczyła w rządzie Ivety Radičovej. Jest to zresztą okres powolnej normalizacji wzajemnych stosunków między Słowacją i Węgrami. W listopadzie 2012 r. premier V. Orbán odwiedził Bratysławę, a w lipcu 2013 r. premier Robert Fico został przyjęty przez niego w Budapeszcie. Ten fakt oznaczał chęć rozwijania relacji opartych na merytorycznych, a nie emocjonalnych podstawach. We wzajemnych relacjach obecnie podkreśla się wagę współpracy w celu przezwyciężenia kryzysu ekonomicznego, nawiązywania nowych umów gospodarczych, rozbudowy infrastruktury drogowej łączącej obydwa kraje, jednocześnie kwestia mniejszości węgierskiej pozostaje najistotniejszą sprawą we wzajemnych relacjach⁹. W konflikcie UE z Rosją w sprawie Ukrainy premierzy Słowacji i Węgier Robert Fico i Viktor Orbán wypowiadają się przeciwko sankcjom nałożonym na Rosję.

Największą liczebnie mniejszość węgierską możemy spotkać w Rumunii. Stanowi ona ok. 6,5% całej populacji mieszkańców tego kraju. Rumuńscy Węgrzy skupieni są przede wszystkim w Siedmiogrodzie, czyli obszarze, który stanowi ważny pod względem kulturowym region w historii Węgier. Po upadku socjalizmu obydwa kraje zaczęły realizować wzajemną politykę, która uwzględniała przede wszystkim problematykę mniejszości węgierskiej.

⁸ G. PAKOWSKI: *Węgry*. „Europa Środkowo-Wschodnia” 2009, nr 19, s. 354–356.

⁹ *New Chapter in Hungarian Slovak Relations*. „Magyarország jobban teljesít” 3.07.2013, http://www.miniszterelnok.hu/in_english_article/new_chapter_in_hungarian-slovakian_relations, dostęp: 19.07.2014.

W latach 90. XX w. w relacjach dominowała m.in. kwestia edukacji – chodziło o zapewnienie rumuńskim Węgrom dostępu do szkół z językiem węgierskim na terenie Siedmiogrodu¹⁰. W 1996 r. obydwie kraje zdecydowały się na podpisanie umowy regulującej wzajemne stosunki. Od tego czasu relacje układały się poprawnie, ale pozostawały raczej chłodne. Rumuni próbowali spowalniać proces węgierskiej integracji ze strukturami euroatlantyckimi, wykorzystując w tym celu kwestię mniejszości węgierskiej. Uważali, że szybsza akcesja Węgier do Unii spowoduje właśnie w Siedmiogrodzie. W 2000 r. Rumunia przeprowadziła ćwiczenia wojskowe, sprawdzając, jak mogłaby zareagować na wybuch konfliktu w Siedmiogrodzie, i nie poinformowała o tym Budapesztu. Wybuchł skandal. Niepokój w Rumunii wywołała uchwalona w 2001 r. Karta Węgry przyznająca możliwość starania się o obywatelstwo Węgrów mieszkających poza ojczyzną. Mimo tych nieporozumień w 2002 r. podpisano Deklarację o strategicznym partnerstwie. Od tego momentu nastąpiła znaczna poprawa wzajemnych stosunków. Po wejściu Węgier do Unii Europejskiej popierały one rumuńską integrację. Jednocześnie zacieśniono współpracę gospodarczą. W Szeged istnieje biuro nadzorujące współpracę ekonomiczną. W 2010 r. otwarto pierwszy rumuńsko-węgierski interkonektor gazowy. Ponadto oba państwa współpracowały nad projektem AGRI (transport gazu z Azerbejdżanu przez Gruzję i Morze Czarne). Jednocześnie rozwija się współpraca na rzecz rozszerzenia strefy Schengen.

Wzajemne relacje między premierem Viktorem Orbánem oraz prezydentem Traianem Băsescu po 2010 r. układały się dobrze. Jednakże po ujawnieniu zapisów WikiLeaks okazało się, że rumuński prezydent w niewybrednych słowach określił węgierskiego premiera. Przyczyną były działania premiera Węgier, który realizując politykę historyczną, wielokrotnie podważał rumuńską rację stanu w Siedmiogrodzie. Doprowadziło to do ochłodzenia relacji i w 2010 oraz 2011 r. nie doszło do wspólnych posiedzeń rządów, jak to miało miejsce od 2005 r.¹¹. Należy zaznaczyć, że partia mniejszości węgierskiej (rum. Uniunea Democrată Maghiară din România, UDMR; węg. Romániai Magyar Demokrata Szövetség, RMDSz) jest ważnym podmiotem na rumuńskiej scenie partyjnej i po 1996 r. wielokrotnie współtworzyła rządy, wchodząc w koalicje zarówno z lewicą, jak i prawicą¹². Obecnie jednak w rządzie rumuńskiego premiera Victora Ponty jej nie ma. Ostatnie wydarzenia wskazują na pewną eskalację wzajemnych napięć. Po pierwsze, Viktor Orbán publicznie poparł pomysł stworzenia autonomii dla

¹⁰ J. CONNELLY: *Hungary, Slovakia, and Romania: International Relations Examined Through Minority Language Education*. "Organon" 2009, nr 41, s. 55–58.

¹¹ V. ZSÁR: *Paper Written for the Conference at the Corvinus University on 16-17th July 2010 Organized by the Cold War History Research Center*, <http://coldwar.hu/html/Virag.pdf>, dostęp: 23.07.2013.

¹² *The Honeymoon is Over: Hungarian-Romanian Relations*. „Hungarian Spectrum”, 24.05.2012, <http://hungarianspectrum.wordpress.com/2012/05/24/the-honeymoon-is-over-romanian-hungarian-relations/>, dostęp: 22.07.2014.

mieszkańców Siedmiogrodu, co wywołało ostry protest w Bukareszcie. Poza tym Rumuni sprzeciwiali się sprowadzeniu do Siedmiogrodu prochów węgierskiego pisarza Józsefa Nyirő, uważali, że jego działalność przesycana była antysemityzmem i ksenofobią narodową. Sprawa wywołała wzajemne napięcie¹³.

Trzecim krajem, w którym mieszka liczna mniejszość węgierska, jest Serbia. W relacjach między obydwojoma krajami brakuje wzajemnego zaufania, co wynika z przesłanek historycznych. Po 1990 r. stosunki między tymi krajami nie uległy ani polepszeniu, ani pogorszeniu. Niezwykle trudne były wzajemne relacje w okresie rządów Slobodana Miloševića. Większe zaangażowanie węgierskiej dyplomacji w układanie dobrych relacji z Chorwacją i Słowenią było źle odbierane w Belgradzie. W 1990 r. Węgrzy przekazali broń i amunicję Chorwatom, co wywołało skandal. Oficjalnie była to broń dla policji chorwackiej, ale Serbowie uznali, że jest to wzmocnienie sił zbrojnych Chorwacji, i pod koniec 1991 r. oskarżyli Budapeszt o sprzyjanie chorwackiemu separatyzmowi. Przed podjęciem kolejnych kroków w stronę zacieśniania relacji z wrogami ówczesnej Jugosławii, czyli Chorwacją i Słowenią, Węgrów powstrzymywała sprawa mniejszości w Wojwodinie. Dlatego też polityka Węgier w latach 90. XX w. w stosunku do Serbii nie miała zdecydowanego charakteru. Po wprowadzeniu embarga na Serbię w 1992 r. węgierska gospodarka odczuła pewne trudności. Gdy w 1999 r. NATO zorganizowało bombardowanie Jugosławii, Węgrzy nie mogąc uchylić się od obowiązku udostępnienia terenu, skąd prowadzono naloty, próbowali zminimalizować koszty udziału w tej akcji oraz pozyskać zgodę opinii międzynarodowej dla realizacji swoich interesów. Chodziło przede wszystkim o ochronę Wojwodiny przed atakami bombowymi oraz o ustanowienie w niej autonomii po zakończeniu akcji NATO. Nie udało się zrealizować żadnego z tych postulatów.

Wiek XXI we wzajemnych relacjach serbsko-węgierskich niewątpliwie jest najbardziej przyjaznym okresem w historii obydwu krajów. Po upadku rządów Slobodana Miloševića Węgrzy zaapelowali do Belgradu o poszanowanie praw mniejszości węgierskiej. Wsparli ideę integracji Serbii i Czarnogóry ze strukturami euroatlantyckimi. Jednocześnie zaangażowali się w proces odbudowy gospodarczej Serbii po 2006 r., w szczególności rozpoczęli inwestycje na rynku teleinformatycznym, hotelarsko-turystycznym i energetycznym¹⁴. Jednakże Serbia nie chce odgrywać roli ubogiego krewnego w stosunkach z Węgrami, co utrudnia kontakt między państwami. Wzajemne relacje uległy pogorszeniu, gdy w 2008 r. Węgry uznały niepodległość Kosowa¹⁵. W XXI w. Serbia stopniowo rozszerza

¹³ T. DĄBROWSKI, M. GNIAZDOWSKI: *Erozja rumuńsko-węgierskiego partnerstwa*. Ośrodek Studiów Wschodnich, 30.05.2012, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2012-05-30/erozja-rumunskowegierskiego-partnerstwa>, dostęp: 23.07.2014.

¹⁴ I. SZILÁGYI: *Hungary's Relations with its South-Slav Neighbours after 1990*. "Foreign Policy Review" 2005, nr 1, s. 184–197.

¹⁵ O. FÜZES: *The Main Elements of Hungary's Balkan Strategy*. "The Analyst – Central and Eastern European Review" 2007, nr 4, s. 41–43.

zakres praw mniejszości narodowych. Interesy węgierskiej mniejszości reprezentuje Związek Węgrów w Wojwodinie. W 2006 r. powołano Węgiersko-Serbską Izbę Handlową oraz Radę Biznesu. Rok później utworzono Radę Ekonomiczną w Wojwodinie. W 2011 r. nawiązano współpracę w dziedzinie obronności¹⁶. Węgry wspierają Serbię w dążeniu do integracji z Unią Europejską i NATO.

Jeżeli chodzi o relacje z Ukrainą, to należy zaznaczyć, że mimo wspólnej granicy oraz mniejszości węgierskiej na Ukrainie, kraj ten ma mniejsze znaczenie niż Rosja, z którą Węgry nie mają wspólnej granicy. Pierwsze stosunki nawiązano z Ukrainą jeszcze, gdy ta formalnie pozostawała w ramach ZSRR (31.05.1991 r.). Węgry były pierwszym krajem, który uznał niepodległość Ukrainy. Umowę międzypaństwową podpisano 6 grudnia 1991 r. Gwarantowała poszanowanie praw mniejszości narodowych. Obecnie odsetek Węgrów zamieszkujących Ukrainę stanowi w tym kraju 0,3%. W 1990 r. prezydent Árpád Göncz odwiedził Kijów, a rok później do Budapesztu przybył Leonid Krawczuk. Od 1990 r. wszyscy premierzy Węgier, z wyjątkiem Pétera Medgyessyego i Gordona Bajnaia, składali wizyty na Ukrainie¹⁷. Wśród wielu organizacji mniejszości węgierskiej największe znaczenie odgrywają Węgierska Kulturalna Federacja na Zakarpaciu (węg. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, KMKSZ), która posiada partię polityczną Węgierską Partię na Ukrainie, oraz Węgierska Federacja Demokratyczna na Ukrainie i jej partia polityczna Węgierska Demokratyczna Partia.

W XXI w. porównywalną wagę jak do kwestii mniejszości narodowej Budapeszt przywiązuje do rozwoju dobrych relacji gospodarczych. W 2012 r. Ukraina była poza UE trzecim partnerem gospodarczym Węgier, do którego więcej eksportowano, niż importowano¹⁸. Węgry popierają starania Ukrainy o członkostwo w Unii Europejskiej, ale domagają się wyjaśnienia źródeł finansowania pomocy gospodarczej dla tego kraju. Wcześniej wsparły projekt Partnerstwa Wschodniego. Jednakże wydaje się, że Budapeszt nie wykazuje aktywności na polu zacieśniania wzajemnych relacji z Kijowem. Wydarzenia z 2014 r. pokazały dwuznaczność postawy Węgier, które zajmowały ugodowe stanowisko wobec posunięć Kremla, nie wspierając działań Unii Europejskiej.

Drugą grupę krajów sąsiednich stanowią te państwa, z którymi Węgry mają dobre lub bardzo dobre relacje. Wynikają one stąd, że kwestia mniejszości narodowej nie wpływa negatywnie na wzajemne relacje, gdyż mniejszość węgierska ma gwarancje rządowe, które są w pełni respektowane. Ponadto mniejszość węgierska w tych krajach jest mała.

¹⁶ Strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Serbii, <http://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/bilateral-issues/96-bilateral/12290-hungary>, dostęp: 23.07.2014.

¹⁷ A. RÁCZ: *Limited Priority: Hungary and the Eastern Neighbourhood*. "Perspectives. Review of International Affairs" 2011, nr 2, s. 143–159.

¹⁸ Ministerstwo Spraw Zagranicznych Węgier, http://www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/UA/en/en_Bilateralis/bilat.htm, dostęp: 23.07.2014.

Stosunki z Republiką Czeską mają wielowymiarowy aspekt, gdyż oba kraje łączy uczestnictwo w wielu organizacjach, przede wszystkim w Unii Europejskiej, NATO, Grupie Wyszehradzkiej oraz Inicjatywie Środkowoeuropejskiej. Współpraca regionalna z Czechami układa się dobrze zarówno na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej, jak i kulturowej. W 1999 r. Czechy i Węgry zostały członkami NATO, a pięć lat później Unii Europejskiej. W 2007 r. zawarto bilateralną umowę zacieśniającą wzajemną współpracę.

Relacje węgiersko-austriackie należy uznać za bardzo dobre. Losy tych krajów połączyła wielowiekowa historia, a od 1867 do 1918 r. Węgry i Austria stanowiły federalny organizm państwowy. Po upadku socjalizmu Austria aktywnie zaangażowała się we wsparcie proeuropejskich dążeń Węgrów, jednocześnie rozpoczęła spore inwestycje gospodarcze w tym kraju. Obecnie jest drugim po Niemczech partnerem ekonomicznym Węgier.

Wpływ na relacje chorwacko-węgierskie ma wielowiekowa historia. W 1992 r. Węgrzy uznali niepodległość Chorwacji. Stosunki między obydwoma krajami w latach 90. XX w. cechowały się pewną dozą ostrożności ze strony Budapesztu, co wynikało z konfliktu jugosłowiańsko-chorwackiego, a także prezydentury autorytarnego Franjo Tuđmana. Trudną kwestią w węgiersko-chorwackich stosunkach była budowa chorwackiej hydroelektrowni na rzece Drawie po 1990 r., co wywołało kilkuletnie spory. W polityce zagranicznej J. Antalla Chorwacja zajęła jednak uprzywilejowane miejsce, gdyż uważał on za konieczne utrzymywanie dobrych stosunków z krajami wspólnoty katolickiej w Europie Środkowej. W XXI w. węgierscy politycy podtrzymywali wsparcie dla chorwackiej idei integracji ze strukturami euroatlantyckimi. W zakresie swoich możliwości starali się być ambasadorami tych dążeń, szczególnie po wstąpieniu Węgier do UE. Na początku XXI w. miały miejsce trudności gospodarcze w wymianie handlowej, co osłabiło relacje ekonomiczne, ale nie wpłynęło na dobre relacje polityczne. W późniejszym okresie Węgrzy wzmocnili swój udział w chorwackim rynku, przede wszystkim w sektorze turystycznym i papierniczym. MOL jest strategicznym partnerem chorwackiego INA z ponad 40-procentowym udziałem. Wstąpienie Chorwacji do UE w lipcu 2013 r. miało dla Węgier duże znaczenie, gdyż wzmocniło tym samym bezpieczeństwo w regionie¹⁹.

Relacje słoweńsko-węgierskie można uznać za bardzo dobre. Kwestia mniejszości węgierskiej nie odgrywa negatywnej roli, gdyż prawne zabezpieczenia jej funkcjonowania są przestrzegane w praktyce. Węgry uznały Słowenię w 1992 r. Ze względu na dobre położenie geograficzne oraz potencjał ekonomiczny Słowenia i Węgry w tym samym czasie prowadziły negocjacje z UE i stały się jej członkiem w 2004 r. Od 1998 r. Słowenia, Węgry i Włochy uczestniczą w tzw. Trilateralnej Brygadzie, której zadaniem jest utrzymywanie porządku w regionie.

¹⁹ I. SZILÁGYI: *Hungary's Relations...*, s. 184–197.

W regionie Europy Środkowej i Wschodniej dwoma największymi podmiotami politycznymi są niewątpliwie Niemcy i Rosja. Pomimo tego że Węgry nie graniczą z żadnym z tych państw, wspólne relacje należy uznać za kluczowe dla polityki zagranicznej Węgier. Niemcy są ich największym partnerem gospodarczym²⁰. Wspierały proces integracji Węgier ze strukturami euroatlantyckimi. Po wstąpieniu do UE Berlin postrzega Węgry jako jeden z krajów regionu, bez wyraźnego przypisywania mu ważniejszej pozycji od innych, co w pewnym stopniu irytuje Budapeszt. Nie zmienia to faktu, że często dochodzi do wzajemnych wizyt polityków sprawujących najważniejsze funkcje, a relacje polityczne należy uznać za dobre. W ciągu ostatnich lat polityka premiera V. Orbana wielokrotnie była krytykowana przez kanclerz Angelę Merkel. Nieco inaczej przedstawiają się relacje węgiersko-rosyjskie, na których ciąży XX-wieczna historia. Dla Rosji Węgry nie są równoprawnym partnerem, z czego Budapeszt zdaje sobie sprawę. Po za tym sprawa energetycznego bezpieczeństwa pozwala Rosji na zajmowanie pozycji szachującej poczynania Węgier w tej kwestii. Członkostwo Węgier w NATO i UE nie spotkało się z przychylnością Moskwy, ale zostało zaakceptowane. Rosja jest najważniejszym partnerem gospodarczym Węgier poza UE²¹. Po 1990 r. wszystkie rządy Węgier podchodziły do kwestii rosyjskiej z delikatnością, starając się realizować politykę przyjazną Moskwie. Wyłamał się z tego schematu Viktor Orbán w latach 1998–2002. Jednak w trakcie swojej drugiej i trzeciej kadencji na stanowisku premiera Viktor Orbán zmienił zdanie. Realizuje on politykę opartą na promowaniu dobrych relacji węgiersko-rosyjskich, co wywołuje krytykę wśród państw Unii Europejskiej. W sprawie konfliktu na Ukrainie popiera politykę neutralności UE, sprzeciwiając się nakładanym na Rosję sankcjom. W styczniu 2014 r. V. Orbán podpisał w Moskwie umowę międzyrządową w sprawie rozbudowy elektrowni w Paks finansowanej przez Rosję. Podczas złożonej w lutym 2015 r. roboczej wizyty przez Władimira Putina w Budapeszcie zagwarantował on korzystny dla Węgier kontrakt dostaw gazu.

Wzajemne relacje międzysąsiedzkie utrzymywane są na wielu płaszczyznach, przy czym omówione powyżej stosunki polityczne powinny być uzupełnione o wymiar ekonomiczny. Stanowi on *de facto* efekt wspólnych interesów zainteresowanych współpracą krajów.

²⁰ I. KÖRÖSI: *Twenty Years (1989–2009) of Economic Relations between Hungary and Germany – Compared to Germany's Relations with the Ten New EU Members States*. "Foreign Policy Review" 2009, nr 1, s. 53–72.

²¹ J. TERÉNYI: *Reflections on External Views about Russia and the Hungarian-Russian Relations*. "Foreign Policy Review" 2009, nr 1, s. 16–25.

Tabela 1. Wymiana handlowa Węgier z sąsiadami i krajami regionu w 2012 r. wyrażona w dolarach amerykańskich

Państwo	Import (miejsce Węgier w wymianie)	Eksport (miejsce Węgier w wymianie)	Równowaga handlowa
Niemcy	24 178 676 (1)	27 550 353 (1)	3 371 677
Rosja	8 880 717 (2)	3 571 730 (10)	−4 992 348
Austria	6 666 741 (3)	6 283 888 (4)	−382 853
Słowacja	5 474 195 (5)	6 513 317 (3)	1 039 122
Polska	4 696 970 (6)	4 275 138 (9)	−529 945
Czechy	3 469 640 (10)	4 133 890 (8)	733 420
Rumunia	3 242 282 (11)	6 759 415 (2)	3 517 133
Ukraina	1 367 872 (15)	2 266 897 (14)	713 546
Słowenia	1 131 588 (21)	1 232 309 (20)	207 696
Chorwacja	408 139 (32)	1 606 922 (16)	1 172 546
Serbia	506 312 (31)	1 546 602 (17)	1 145 358

Źródło: http://www.trademap.org/tradestat/Country_SelProductCountry_TS.aspx (dostęp: 29.01.2015).

Najważniejszym partnerem handlowym Węgier są Niemcy, z którymi posiadają dodatni bilans handlowy. Z tym krajem Węgry utrzymują największe obroty zarówno w zakresie eksportu, jak i importu, nieporównywalne z żadnym innym krajem. Wśród krajów sąsiedzkich najlepszy bilans handlowy Węgry mają z Rumunią, a potem z Chorwacją i Serbią, najgorszy natomiast z Austrią. Trzema sąsiedzkimi krajami, z którymi Węgry osiągają największe obroty handlowe wyrażone wartościami bezwzględnymi, są Słowacja, Czechy i Rumunia.

Regionalny wymiar polityki zagranicznej Węgier

W okresie tranzytu jako pierwszy ideę współpracy Polski, Węgier i Czechosłowacji wysunął Tadeusz Mazowiecki podczas swojej wizyty w Pradze 22 stycznia 1990 r. Nawiązał do niej Václav Havel odwiedzający Polskę już 25 stycznia 1990 r.²² oraz w Budapeszcie dzień później. Z tą propozycją zgadzał się ówczesny premier Węgier Miklós Németh. Pierwsze spotkanie prezydentów, premierów i ministrów spraw zagranicznych Polski, Węgier i Czechosłowacji miało miejsce 9 kwietnia 1990 r. w Bratysławie, ale ze względu na znaczne odmienności w kluczowych stanowiskach, wyrażane m.in. przez węgierskiego ministra spraw zagranicznych, a późniejszego premiera Gyula Horna, nie zaowocowało

²² R. ZIĘBA: *Nowy regionalizm w Europie a Polska*. „Sprawy Międzynarodowe” 1992, nr 1–2, s. 29.

ono bardziej szczegółowym planem współpracy. Postawa Węgier uległa zmianie, gdy państwo to natrafiło na trudności w rokowaniach ze Związkiem Radzieckim w kwestiach gospodarczych oraz związane z wycofaniem wojsk radzieckich. Także czechosłowacka postawa uległa zmianie i podjęto działania zmierzające do zwołania kolejnego szczytu czechosłowacko-polsko-węgierskiego. Pomiędzy 12 i 15 lutego 1991 r. w Budapeszcie i Wyszehradzie miało miejsce drugie spotkanie prezydentów, premierów i ministrów spraw zagranicznych Polski, Czechosłowacji i Węgier. Dnia 15 lutego 1991 r. prezydenci Lech Wałęsa, Václav Havel oraz premier József Antall podpisali Deklarację o współpracy Rzeczypospolitej Polskiej, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej. Wśród wielu wyznaczonych celów jeden wysuwał się na pierwsze miejsce: członkostwo w EWG i NATO. Porozumienie przyjęło nazwę Trójkąta Wyszehradzkiego, a po rozpadzie Czechosłowacji – Grupy Wyszehradzkiej. Cele współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej wyznaczane były przez zewnętrzne i wewnętrzne czynniki. Do zewnętrznych zaliczymy politykę EWG, która popierała ideę współpracy regionalnej i w sposób bardziej przychylny patrzyła na taką formę działania krajów ubiegających się o członkostwo. Wśród celów wewnętrznych wymienić należy historyczne oraz współczesne podobieństwo losów państw Grupy. Jednakże oprócz pozytywnych przejawów działań, które tworzyły cele współpracy, pojawiły się także negatywne. W przypadku Węgier był to odmrożony konflikt ze Słowacją, w której mieszka znaczna część ludności węgierskiej. Poza tym na początku lat 90. XX w. toczył się spór na pograniczu węgiersko-słowackim wokół zapory wodnej Gabčíkovo-Nagymaros. Po rozpadzie Czechosłowacji Węgry przyjęły stanowczą postawę wobec problemu mniejszości, co bardzo utrudniało realizację planu zbliżenia w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Także polityka słowackiego premiera Vladimíra Mečiara utrudniała zbliżenie i realizację założeń Grupy.

Należy zaznaczyć, że Grupa Wyszehradzka nie stworzyła struktury instytucjonalnej, gdyż nie takie było jej założenie. Od początku współpraca jest realizowana na podstawie decyzji ustalanych podczas nieregularnych spotkań szefów państw i rządów, ministrów spraw zagranicznych i przedstawicieli innych resortów. Decyzje nie mają charakteru wiążącego i są w związku z tym trudne do wyegzekwowania²³. Jedynym stałym organem Grupy jest powołany w 2000 r. Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki z siedzibą w Bratysławie, który udziela wsparcia finansowego dla różnorodnych przedsięwzięć podejmowanych przez obywateli państw Grupy Wyszehradzkiej²⁴.

Analiza stosunku Węgier do współpracy w ramach Grupy Wyszehradzkiej wskazuje na niejednoznaczne stanowisko tego kraju. Wielokrotnie w polityce wewnętrznej wskazywano na konieczność samodzielnego dążenia do uzyskania

²³ G. BERNATOWICZ: *Nowy europejski regionalizm*. „Sprawy Międzynarodowe” 1994, nr 3, s. 37.

²⁴ <http://visegradfund.org/about/>, dostęp: 11.02.2014.

członkostwa w strukturach euroatlantyckich. Z drugiej strony problemy ze Słowacją sprzyjały stanowisku zacieśniania współpracy poprzez prezentację kwestii na arenie regionalnej. Generalnie kolejne rządy w Budapeszcie nie kwestionowały potrzeby współpracy w ramach ugrupowania, ale bardziej eksponowano działania o charakterze gospodarczym²⁵. Grzegorz Kolankiewicz określił pozycję Węgrów w ramach Grupy jako pragmatyczną i instrumentalną, służącą celowi, jakim była integracja tego kraju z NATO i UE.

Po pierwszych latach stosunkowo owocnej współpracy państw Grupy już po 1993 r. pojawiło się rozluźnienie. Węgierskie stanowisko wynikało m.in. z kopenhaskiej decyzji Wspólnot Europejskich, która podważała celowość dążenia do członkostwa w ramach grupy regionalnej. W stolicy Danii zaproponowano, aby każde z państw złożyło odrębny wniosek członkowski, co następnie uczyniono w różnych terminach. Węgry taki wniosek podpisały już 16 grudnia 1991 r. Nacisk Węgier na realizację gospodarczego wymiaru współpracy w regionie urzeczywistnił się w Środkowoeuropejskim Porozumieniu o Wolnym Handlu (CEFTA), które powstało pod koniec 1992 r. To porozumienie miało ułatwiać wymianę handlową krajów Grupy Wyszehradzkiej.

Ożywienie współpracy nastąpiło w 1999 r., gdy Słowacja wróciła do kursu polityki zagranicznej zmierzającego do integracji z Unią Europejską i NATO. Premier Viktor Orbán udzielił Słowacji poparcia w tych dążeniach. 14 maja 1999 r. w Bratysławie doszło do spotkania głów państw Grupy, które zakończyło się podpisaniem dokumentu pt. *Treść współpracy wyszehradzkiej*. Określał on na nowo podstawowe cele państw Grupy. Powtórzono, że głównym celem jest uzyskanie członkostwa w UE. Ustalono, że współpraca opierać się będzie na regularnych spotkaniach przedstawicieli czterech krajów, które miały mieć miejsce raz do roku. Przywództwo w Grupie przybrało charakter rotacyjnej wymiany i miało być sprawowane przez jedno państwo przez okres roku. Prezydent Węgier Árpád Göncz był przekonany o konieczności i celowości współdziałania krajów wyszehradzkich²⁶.

W związku ze zbliżającą się kampanią wyborczą na Węgrzech w 2002 r. ówczesny premier Viktor Orbán negatywnie odniósł się do dekretów Benesza, na podstawie których wypędzonym Niemcom i Węgom odebrano majątek znajdujący się w Czechosłowacji. Oziębilo to stosunki pomiędzy Czechami, Słowakami i Węgrami, a na znak protestu premierzy Czech i Słowacji odwołali swój udział w zaplanowanym na 1 marca 2002 r. spotkaniu Grupy. Po wyborach powstał lewicowy rząd, który nie kontynuował działań wywołanych słowami poprzedniego prawicowego premiera, a współpraca w Grupie unormowała się. W 2002 r. postanowiono, że wszystkie kraje zorganizują referenda w sprawie integracji

²⁵ A. KUPICH, R. MORAWIEC: *Udział Polski we współpracy regionalnej*. „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1993/1994, s. 84.

²⁶ A. CZYŻ, S. KUBAS: *Państwa Grupy Wyszehradzkiej pomiędzy przeszłością a teraźniejszością. Wybrane aspekty polityki wewnętrznej i zagranicznej*. Katowice 2014, s. 175–179.

z UE, aby w ten sposób zapewnić poparcie społeczne dla tej idei. Węgry zorganizowały takie referendum 12 kwietnia 2003 r., a za członkostwem państwa w UE opowiedziało się 83,8% przy 45,6% frekwencji.

Pomimo zrealizowania podstawowego celu Grupy Wyszehradzkiej, jakim było wspólne wstąpienie państw do UE 1 maja 2004 r., Grupa nadal działa. Podczas spotkania w Kroměříž 12 maja 2004 r. przyjęto wspólną deklarację premierów Czech, Węgier, Polski i Słowacji o współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej po ich wejściu do Unii Europejskiej²⁷. Do celów zaliczono rozwijanie demokratycznych wartości w Europie oraz wzmacnianie świadomości i tożsamości wynikającej ze wspólnego dziedzictwa Europy Środkowej. Grupa pozostała luźnym forum konsultacji, które teraz miało służyć ustalaniu wspólnych interesów w ramach UE. Przykładem tego typu działań było wejście do strefy Schengen czy wzmocnienie wschodniego wymiaru polityki UE²⁸. Pojawiły się także różnice, np. proces ratyfikacji traktatu z Lizbony. Węgry zatwierdziły go niezwłocznie, podobnie jak Słowacja. Polska i Czechy zwlekały z ratyfikacją²⁹. Obecnie spotkania premierów odbywają się raz na pół roku (czerwiec i grudzień), co roku dochodzi do spotkań prezydentów (najczęściej wrzesień) i przewodniczących parlamentów (czerwiec).

Z historycznego i politycznego punktu widzenia drugą poza Grupą Wyszehradzką organizacją regionalną, która była i pozostała ważna dla Węgier w ostatnim ćwierćwieczu, jest Inicjatywa Środkowoeuropejska. Za jej powołanie odpowiedzialne są Włochy, które w ten sposób chciały nawiązać bliską współpracę z krajami Europy Środkowej i zapobiec ewentualnej hegemonii Niemiec w tym regionie. W Budapeszcie 11 listopada 1989 r. Włochy, Austria, Jugosławia i Węgry podpisały umowę powołującą tzw. Quadragonale. W następnych latach organizacja powiększyła się o Czechosłowację i Polskę, zmieniając nazwę na Hexagonale. W 1992 r. przyjęła nazwę Inicjatywy Środkowoeuropejskiej. Obecnie w jej skład wchodzi 18 państw³⁰.

W latach 90. XX w. ISE była traktowana przez Węgry jako forma realizacji bliskiej współpracy z państwami Europy Zachodniej i krajami regionu w jednej organizacji. Wówczas Węgom bardziej zależało na jak najszybszym zapewnieniu sobie członkostwa w UE, dlatego priorytetem były stosunki z Austrią i Włochami, a relacje z pozostałymi państwami miał cechować wymiar zwiększający

²⁷ <http://www.visegradgroup.eu/2004/declaration-of-prime>, dostęp: 26.01.2015.

²⁸ M. GNIAZDOWSKI: *Polityka Polski w Grupie Wyszehradzkiej*. „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2008, nr 1, s. 196, <http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=a81ec50f-a719-422d-becd-bf54e1fc317&articleId=eabf6212-8b73-48e5-93bb-188ec85b4698>, dostęp: 26.01.2015.

²⁹ R. MORAWIEC: *Polityka Polski w Grupie Wyszehradzkiej*. „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2010, nr 1, s. 184, <http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=942e4bdc-13be-4d9f-ab47-8b369d10c514&articleid=4b9db2dc-792e-4e72-99ed-8e96a0d818b4#a4b9db2dc-792e-4e72-99ed-8e96a0d818b4>, dostęp: 26.01.2015.

³⁰ R. ZIĘBA: *Rola ugrupowań subregionalnych w nowym systemie bezpieczeństwa europejskiego*. „Studia Europejskie” 2000, nr 1, s. 28 i 34.

gospodarcze korzyści. Gdy wizja członkostwa w UE stawała się coraz bliższa, Węgrzy bardziej aktywnie zaczęli interesować się rozwojem stosunków z państwami Europy Wschodniej i Bałkanów, które uczestniczyły w IŚE. Forum tej organizacji służyło Węgrom do prezentacji swojego stanowiska w sprawie umacniania bezpieczeństwa w Europie.

Po wstąpieniu Węgier do UE państwo to realizowało zagraniczną politykę regionalną, uwzględniając przede wszystkim relacje z Grupą Wyszehradzką, a także krajami IŚE. Po pięciu latach członkostwa w ramach UE pojawił się projekt Partnerstwa Wschodniego zakładający zacieśnianie współpracy z sześcioma byłymi radzieckimi republikami. Bliskość geograficzna Węgier oraz tych republik mogła być wykorzystana przez Budapeszt do wzmocnienia swojej pozycji w regionie i do zdobycia pozycji lidera wśród demokratyzujących się państw Wschodu. Ale Wschód Europy nie jest dla Węgier regionem strategicznym. Przede wszystkim w polityce zagranicznej nie ma jasno sprecyzowanego obszaru, który w rozumieniu Budapesztu byłby Europą Wschodnią. W centrum tego obszaru niewątpliwie jest Rosja, z którą Węgry chcą utrzymywać przyjazne stosunki. Pomimo że Węgry nie są zaangażowane w politykę wschodnią, popierały działania Polski w tym obszarze, czego przykładem była współpraca przy realizacji Partnerstwa Wschodniego. W ostatnim czasie jednak wyraźnie widać zdystansowanie Węgier wobec poparcia Polski i UE dla strony ukraińskiej w konflikcie z Rosją.

Stosunek Węgier do krajów objętych programem Partnerstwa jest zróżnicowany. O ile relacje z Ukrainą i Mołdawią można uznać za ważne, o tyle relacje z pozostałą czwórką – Białorusią i krajami kaukaskimi nie należą do bliskich. Stosunki z Mołdawią nawiązano w 1992 r. Mołdawia i Węgry miały w tym czasie napięte relacje z Rumunią, co wpłynęło na bliższą współpracę obydwu krajów. Podczas wojny domowej w Mołdawii Kiszyniów mógł liczyć na węgierskie wsparcie. I mimo że obecnie ten element nie występuje, to wzajemne stosunki mołdawsko-węgierskie są przyjazne. Węgry popierają reformy ustrojowe i gospodarcze na Ukrainie, jednakże ze względu na chęć utrzymywania dobrych stosunków z Rosją nie zaangażowały się istotnie w pomoc dla przemian na Ukrainie po usunięciu prezydenta Wiktora Janukowycza. W stosunku do Białorusi Węgry właściwie popierają działania Polski, nie wykazując na tym polu większej aktywności. Ze względu na problemy energetyczne pod koniec pierwszej dekady XXI w. Węgry zacieśniły współpracę z Azerbejdżanem, licząc na to, że projekt gazociągu Nabucco obejmie ich kraj. W związku z tym w 2009 r. otwarto węgierską ambasadę w Baku³¹.

Przy podejściu Węgier do spraw Partnerstwa Wschodniego bierze się pod uwagę stanowisko Rosji. Umiarkowana polityka wobec tego kraju wyznacza wę-

³¹ A. RÁCZ: *Limited Priority: Hungary and the Eastern Neighbourhood*. "Perspectives. Review of International Affairs" 2011, nr 2, s. 143–159.

gierskiej dyplomacji konieczność balansu między interesem Węgier, jako członka UE, a interesem Rosji. Właściwie zainteresowanie Węgier krajami Wschodu objętymi programem Partnerstwa kończy się na Ukrainie. Węgry nie mają budżetu, który mogłyby przeznaczyć na rozwój inicjatyw demokratycznych i ekonomicznych w omawianych krajach.

Podczas węgierskiej prezydencji w 2011 r. Partnerstwo Wschodnie znalazło się wśród politycznych priorytetów. W związku z tym opracowano kilka dokumentów, które miały wyznaczyć ramy prowadzenia działań w tym zakresie. W większości odwoływano się do przedsięwzięć o charakterze zbiorowym, łączącym aktywność krajów UE oraz Grupy Wyszehradzkiej, co potwierdzało bierność Węgier w prowadzeniu samodzielnych akcji. Ponadto wskazywano na najważniejsze miejsce Ukrainy w postrzeganiu krajów objętych programem Partnerstwa³².

Obszarem o większym znaczeniu strategicznym dla Węgier są Bałkany Zachodnie. Stosunek do tego regionu ewoluował po 1990 r. Początkowo Budapeszt zachowywał się pasywnie, a działania dyplomatyczne cechowała spontaniczność. Pierwsze oznaki działań opartych na pewnej strategii pojawiły się po 2000 r. Od tego czasu w polityce zagranicznej Węgier mamy do czynienia z podziałem krajów regionu na trzy grupy: 1) Albania, Kosowo, Serbia; 2) Czarnogóra i Macedonia; 3) Bośnia i Hercegowina. Słowenia i Chorwacja nie są już zaliczane do tego obszaru ze względu na swoje członkostwo w UE.

Celami węgierskiej polityki w stosunku do Bałkanów Zachodnich są: pomoc w stabilizacji wewnętrznej poszczególnych państw, zapobieganie zbrojnym konfliktom, promocja krajów na arenie międzynarodowej, pomoc w integracji ze strukturami euroatlantyckimi³³. Zainteresowanie Węgier omawianym regionem wynika z bliskości geograficznej oraz stosunkowo niedawnych wydarzeń historycznych. W trakcie wojny jugosłowiańskiej na granicy węgiersko-serbskiej i węgiersko-chorwackiej dochodziło do wielu krwawych wydarzeń. Aby zapobiec podobnemu scenariuszowi, Węgry dążą do stabilizacji regionu, czego gwarancją byłaby akcesja wszystkich krajów Bałkanów Zachodnich do struktur euroatlantyckich. Węgry chcą odgrywać rolę adwokata regionu w procesie zbliżania z UE i NATO. Należy zaznaczyć, że Węgry biorą udział w misjach pokojowych na tym terenie, ale jest on raczej skromny. Obecnie węgierscy żołnierze stacjonują w Kosowie oraz Bośni i Hercegowinie. Ponadto Węgry są uczestnikiem kilku projektów rozwoju regionu: Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA), do której Budapeszt włączył Serbię, Czarnogórę i Bośnię i Hercegowinę, a także Rada Współpracy Regionalnej (RCC), której zadanie polega na integracji Bałkanów Zachodnich z instytucjami euroatlantyckimi. Podczas węgierskiej prezydencji w UE w 2011 r.

³² I. CSETEJ: *Eastern Partnership: a Priority of the Hungarian Presidency*. "Foreign Policy Review" 2010, nr 1, s. 17–35.

³³ O. FÜZES: *The Main Elements of Hungary's Balkan Strategy*. "The Analyst – Central and Eastern European Review" – English Edition 2007, nr 4.

zakończono proces negocjacji akcesyjnych Chorwacji z UE. W 2011 r. udało się także wprowadzić w życie Strategię Dunaj, której zadaniem jest współpraca ekologiczna, ale też polityczna i gospodarcza krajów położonych nad Dunajem, w tym tych, które należą do Bałkanów Zachodnich³⁴.

Jeżeli chodzi o bezpieczeństwo energetyczne, to wśród krajów Europy Środkowej nie ma zgody na jego jednolite rozumienie. Rosja, jako dostawca prawie 2/3 gazu dla naszego regionu oraz 1/4 dla Europy Zachodniej, może wpływać na politykę poszczególnych państw, ograniczając wpływy amerykańskie i neutralizując wpływy Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii. Odcięcie dopływu gazu dla Ukrainy przez Rosję w 2006 r. było sygnałem ostrzegawczym dla Europy i ukazało, w jaki sposób można wpływać na politykę wewnętrzną innych państw. W 2006 r. Węgry były krajem, który poza Ukrainą doznał największego spadku dostaw gazu, bo aż o 40%. W 2007 r. rosyjski ambasador w Budapeszcie Igor Sawolski zagroził, że jeżeli sytuacja na wewnętrznym rynku energetycznym Węgier będzie niepewna, to Rosja poszuka innego bezpieczniejszego państwa przekazującego gaz dalej na Zachód. Słowa ambasadora odnosiły się do zaangażowania Węgier w projekt Nabucco. W 2008 r. ambasador I. Sawolski powtórzył, że jeżeli Węgry nie będą popierały projektów rosyjskich dotyczących tzw. South Stream, to ominie on Węgry.

Ryan R. Miller zalicza Węgry wraz z Bułgarią, Łotwą, Słowacją i Słowenią do grupy krajów Europy Środkowej, które w polityce bezpieczeństwa energetycznego cechuje oportunizm handlowy³⁵. W ostatniej dekadzie polityka energetyczna Węgier nie była jednoznaczna. W czasach pierwszego rządu Viktora Orbána (1998–2002) Węgry zajmowały bardziej stanowczą pozycję w rozmowach z Rosją i popierały pomysł dywersyfikacji dostaw gazu. Później w okresie rządów socjalistów w latach 2002–2006 przyjęły postawę sojusznika Rosji, nie mówiono już o dywersyfikacji źródeł dopływu gazu. Wynikało to z przyjęcia założenia, że Węgry, jako mały kraj, nie są w stanie oprzeć się sile Rosji. Uważano, że bliska współpraca z tym krajem może przynieść korzyści, gdyż Węgry nie tylko przekazują gaz, ale także go magazynują. Tę postawę zmienił kryzys z początku 2006 r. Węgry przyjęły bardziej aktywną linię działania na arenie UE w celu zakończenia problemu energetycznego. W lutym 2008 r. węgierski rząd podjął decyzję o rozpoczęciu wstępnych prac w sprawie Nabucco, chociaż prezydent kraju László Sólyom poparł South Stream³⁶. To wewnętrzne niezdecydowanie było widoczne także w 2009 r. Początkowo rząd Węgier popierał unijny projekt Nabucco, w lutym zorganizował nawet międzynarodową konferencję w tej sprawie i zapowiedział, że od 2011 r. rozpoczną się konkretne prace w sprawie

³⁴ D. KAŁAN: *Polityka Węgier wobec Bałkanów Zachodnich*. „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2011, nr 4, s. 55–60.

³⁵ R.R. MILLER: *Central Europe's Energy Security Schism*. A Publication by the Center for European Policy Analysis. July 2008, s. 3.

³⁶ Ibidem, s. 29–34.

projektu Nabucco. Ale dwa miesiące później premier Ferenc Gyurcsány zawarł w Moskwie umowę w sprawie powołania do życia spółki mającej zająć się budową węgierskiego odcinka gazociągu South Stream oraz między Gazpromem i koncernem MOL o budowie magazynów gazowych na Węgrzech³⁷. W czerwcu 2013 r. poinformowano, że Azerbejdżan wybrał inną drogę przesyłania gazu niż ta, która miała wieść przez Węgry. Wybór linii Grecja – Albania – Włochy oznacza klęskę pomysłu dywersyfikacji dostaw gazu w Europie Środkowej i uzależnienie regionu od gazu rosyjskiego³⁸.

Podsumowanie

Od upadku socjalizmu Węgry mogą kształtować swoją politykę w sposób niezależny od postanowień układu jałtańskiego i jego konsekwencji. Zakres tej niezależności jest jednak ograniczony pewnymi elementami, do których należy zaliczyć m.in. położenie kraju i wielkość terytorialną. Elementy te wyznaczają regionalny charakter ram dla polityki zagranicznej. W związku z postanowieniami traktatu z Trianon z 1920 r. spora część ludności węgierskiej znalazła się poza granicami kraju. Dzisiaj kwestie mniejszości węgierskiej stanowią jeden z podstawowych wyznaczników relacji z krajami sąsiednimi. Z państwami, w których mniejszość węgierska jest nieliczna, Węgry zazwyczaj mają pozytywne relacje. Z pozostałą grupą państw we wzajemnych stosunkach co jakiś czas dochodzi do napięć. Relacje z dwoma największymi podmiotami polityki regionu, czyli Niemcami i Rosją, Budapeszt opiera na pragmatyzmie i chęci rozwijania współpracy gospodarczej bez zwracania większej uwagi na doświadczenia historyczne. Widać to szczególnie w relacjach z Rosją, w których prymat korzyści ekonomicznych wypiera bolesne doświadczenia z 1956 r. i całego okresu dominacji radzieckiej w czasach socjalizmu. Pomimo położenia Węgier w regionie Europy Środkowej i Wschodniej, Budapeszt bardziej skłania się do rozwoju swoich relacji z Europą Zachodnią, patrząc na Wschód wyłącznie poprzez pryzmat stosunków z Rosją.

Współpraca w ramach organizacji regionalnych postrzegana jest przez Węgry w kategoriach realizacji własnego interesu, mniejszą wagę przypisuje się do utrzymywania grupowej polityki jedności. W ramach Grupy Wyszehradzkiej Węgry wielokrotnie pokazały, że ich punkt widzenia spraw nie podlega negocjacji z pozostałymi członkami organizacji, jak np. kwestia dążenia do UE, NATO, zachowanie wspólnych zasad polityki bezpieczeństwa energetycznego czy stosu-

³⁷ G. PAKOWSKI: *Węgry*. „Europa Środkowo-Wschodnia” 2009, nr XIX, s. 353–354.

³⁸ A. JAROSIEWICZ: *Azerbejdżański gaz nie do Europy Środkowej*. Ośrodek Studiów Wschodnich, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2013-06-26/azerbejdzanski-gaz-nie-do-europy-srodkowej>, dostęp: 25.07.2013.

nek do konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Położenie kraju oraz status wieloletniego członka UE i NATO sprawiają, że w ostatnim czasie Węgry starają się realizować bardziej aktywną politykę regionalną w odniesieniu do Bałkanów. Dążąc do zapewnienia bezpieczeństwa w tym regionie, Budapeszt pełni rolę ambasadora interesów państw bałkańskich w trakcie rozmów na arenie europejskiej.

W ostatnim pięcioleciu (od 2010 r.) wpływ osobistej postawy premiera Viktora Orbána na wyznaczanie kierunków polityki zagranicznej swojego kraju powoduje krytykę ze strony organizacji europejskich, w tym przede wszystkim UE. Działania premiera Węgier ocenia się jako radykalne i niebezpieczne z polityką UE. Należy pamiętać, że są one wynikiem pewnych wydarzeń z przeszłości. Gdy w 2010 r. Fidesz doszedł do władzy, Węgry borykały się z poważnym kryzysem gospodarczym wywołanym polityką rządów socjalistów (2002–2010). Aby poprawić sytuację V. Orbán zbliżył się do Rosji w celu uzyskania konkretnej pomocy dla gospodarki. Konsekwencją tych posunięć jest krytyka UE. Także wewnętrzna polityka rządu Węgier nie jest oceniana pozytywnie przez zachodnioeuropejskie organizacje. Fidesz to partia prawicowa, która ma zdecydowaną większość w parlamencie. Wykorzystując tę sytuację, a także wzmacniając poparcie elektoratu zawiedzionego poprzednimi rządami, V. Orbán podejmuje wiele działań o charakterze populistycznym. Analizując ostatnie wydarzenia z zakresu polityki zagranicznej Węgier, należy mieć na uwadze powyższe założenia.